

The Lady of the House of Love (Angela Carter) Başlıklı Öykünün Çevirisinde Metinlerarası Aktarım Teknikleriyle Alımlama Bağlamının İncelenmesi

An Analysis of Context of Reception with Intertextual Transfer Techniques in the Translation of the Short Story Titled *The Lady of the House of Love* (Angela Carter)

Aleks MATOSOĞLU¹ , Arsun URAS YILMAZ²

¹Res. Asist., Beykent University, Faculty of Science and Letters, Department of English Translation and Interpreting, Istanbul, Turkey
²Prof., Istanbul University, Faculty of Letters, Department of French Translation and Interpreting, Istanbul, Turkey

ORCID: A.M. 0000-0002-8696-1296;
A.U.Y. 0000-0001-8266-2822

Corresponding author:

Aleks MATOSOĞLU,
Beykent Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık,
Cumhuriyet Mahallesi, Beykent,
Büyükkçekmece, İstanbul, Türkiye
E-mail: aleksmatosoglu@beykent.edu.tr

Submitted: 30.09.2020

Revision Requested: 19.11.2020

Last Revision Received: 03.12.2020

Accepted: 22.02.2021

Citation: Matosoğlu, A., & Uras Yılmaz, A. (2021). *The Lady of the House of Love* (Angela Carter) başlıklı öykünün çevirisinde metinlerarası aktarım teknikleriyle alımlama bağlamının incelenmesi. *Litera*, 31(1), 349-370. <https://doi.org/10.26650/LITERA2020-802552>

öz

Bu makalenin amacı, *The Lady of the House of Love* (Angela Carter) başlıklı öykünün çevirisinde metinlerarası "aktarım teknikleri" aracılığıyla erek metinde "alımlama bağlamını" incelemeye çalışmaktır. Öyküde "Uyuyan Güzel" masalına metinlerarası göndermeler yer almaktadır. Masal erek kültürde iyi bilindiği için bu öykü çevirisinin incelenmesi araştırma konusu olarak ele alınacaktır. Lawrence Venuti (2009) çevirilerde metinlerarasılığın *anıştırma*, *parodi* ve *alıntı* gibi "aktarım teknikleriyle" kurulduğunu ve metinlerarasılığın çevirisinde kaynak metinde yer alan bütün bağlamların erek metinde oluşturulamayacağını öne sürmüştür. Bu bağlamlar, *diliçi bağlam*, *metinlerarası* ve *söylemlerarası bağlamlar* ve son olarak metinlerarası, söylemlerarası ve göstergelerarası bağlamları içeren *alımlama bağlamıdır*. Venuti'nin önerdiği bu kavramlar, çalışmada bütüncüden elde edilen örnekler üzerinden yorumlanacaktır. Erek metinde alımlama bağlamının kısmen veya tamamen oluştuğu ve de yeni bir alımlama bağlamının gerçekleştiği görülmektedir. Bulgulardan hareketle varılan değerlendirmeler doğrultusunda, çevirmenin kaynak metni erek dizgede yerleşik olan alımlama biçimiyle alımladığı ve erek dizgede "kabul edilebilir" bir çeviri yaptığı sonucuna varılmıştır. Çevirmenin kaynak metni alımlama biçimi, Jauss'un alımlama kuramında ele aldığı "deneyim ufku" kavramı ile açıklanacaktır. "Deneyim ufku", okurun önceki okumalarından edindiği yazınsal birikimi kapsar. Okur, yazınsal bir metni yorumlarken erek dizgede okuduğu metnin etkisi altındadır.

Anhtar Kelimeler: Angela Carter, çeviride metinlerarasılık, metinlerarası "aktarım teknikleri", alımlama bağlamı, deneyim ufku

ABSTRACT

The purpose of this article is to examine the "context of reception" through intertextual "transfer techniques" in the translation of Angela Carter's short story *The Lady of the House of Love*. Lawrence Venuti (2009) argues that intertextuality in translations is created by "transfer techniques" such as allusion, parody and quotation and that all

contexts in the source text cannot be formed in the target text. These contexts are *the intralingual context*, *the intertextual* and *the interdiscursive contexts*, and finally *the context of reception*, which includes the intertextual, interdiscursive, and intersemiotic contexts. It is seen that the context of reception is partially or completely formed in the target text, and a new context of reception is realized. In line with the evaluations made from the findings, it is concluded that the translator received the source text with the form of reception in the target system and made an “acceptable translation.” The way the translator perceives the source text will be explained by the concept of “horizon of experience,” which Jausz presented in his theory of reception. The “horizon of experience” includes the literary knowledge acquired by the reader from his/ her previous readings.

Keywords: Angela Carter, intertextuality in translation, intertextual “transfer techniques”, context of reception, horizon of experience

EXTENDED ABSTRACT

Translating an intertextual text requires identifying references to previous texts in a source text situated within a source culture. The task of the translator is to identify these intertextual references and to create a target text by reproducing references to the previous texts in the source or target system. Venuti (2009) argues that intertextual relations can take the forms of *quotation*, *allusion*, and *parody*. He further argues that three foreign language contexts are lost. These are *intratextual context*, *intertextual* and *interdiscursive contexts* and *the context of reception*. Intratextual context is the linguistic structure of the source language; intertextual context is related to how a text relates to previous texts; interdiscursive context is how a text is related to existing themes and forms, and finally the context of reception contains intertextual, interdiscursive, and intersemiotic contexts. Most of the time, the denotative meanings of a word or phrase may not be enough to capture the lexical, syntactic, stylistic, and discursive features of the source language even if a close rendering is possible. In an effort to compensate for such losses, the translator may resort to writing footnotes, comments, and prefaces, yet he/ she can also create new intertextual relations with references to the texts in the target language and culture. The purpose of this study is to discuss how the context of reception is created through intertextual “transfer techniques” in the translation of Angela Carter’s *The Lady of the House of Love*. Thus, this study aims to bring together the context of reception with the intertextual “transfer techniques” in translation studies and to reveal the translator’s interpretation of the source text. This short story is a close rewriting of “Sleeping Beauty” with references to characters, theme, plot, places, and symbolism. The story is about a Vampire Countess who lives in a castle in the Carpathian Mountains in Romania. The Countess wants to become a human and, looking at the tarot cards in her castle, waits for a lover to come to make her human. One day, a young officer wishing to explore the Carpathian Mountains comes to drink water from the

fountain in the village square where the Countess's castle is located. He is invited to dinner. After the dinner, when the Countess is about to kiss the officer, her glasses fall off. A sharp sliver pierces into her thumb, and it bleeds. The officer falls into a deep sleep after kissing the Countess's wound. When the officer wakes up in the morning, he finds the Countess slumped over the cards. She is dead and has a rose in her hand. The officer takes the rose and joins the army. As the source text is a close rewriting of the tale, which is well known in the target culture, many references to the tale are reproduced in the target text, and they are recognizable by the reader, creating intertextual relations as it does in the source text. In the source text, the officer is feminized; he is a virgin, childish and full of horror when he enters the chateau. He lacks all the qualities that would make him a hero unlike the original tale. In the target text, however, the officer assumes the role of a handsome and powerful prince as in the original fairy tale. He is less feminine, and he is not likened to the mother of the Countess. He even assumes the role of vampire. His masculinity is emphasized, and the importance of the Countess being a vampire decreases. Parodies of the male rationality symbolized by the officer's bicycle is represented in the target text. In terms of quotations, it is not possible for the target reader to match the inner voice of the Countess with the Giant in the fairy tale "Jack and the Beanstalk". However, it is quite possible that the quotations from the fairy tale "Sleeping Beauty" will be recognized by the target reader. With these quotations, the Countess is represented in the target text as a weak girl needing the protection of the officer as in the tale. By keeping the masculine qualities of the officer in the target text, the translator seems to have produced a target text that complies with the norms of the target culture. This concept can be associated with the concept of "horizon of experience" proposed by Jauss. The horizon of experience encompasses the reader's cultural and literary knowledge gained from previous readings and life. The translator as a reader of the source text and under the influence of her "horizon of experience" created a text which does not criticize the male-dominated society as much as the source text does but instead created a text that perpetuates male domination. Thus, the feminist rewriting of the tale is not that visible in the target text.

Giriş

Çeviribilimde metinlerarasılığın incelenmesi, kaynak ve erek dizgede yer alan önceki metinlerin izlerini belirlemeyi, kaynak ve erek metinlerin yaptığı göndermeler açısından karşılaştırmayı gerektirir. Çevirmen, kaynak metindeki metinlerarasılığı fark ederek çeviri stratejilerini belirler. Çevirmenin görevi kaynak metinde metinlerarası göndermeleri belirleyip, önceki metinlere ulaşmak ve erek metni, kaynak veya erek dizgede bulunan önceki metinlere göndermeler yaparak oluşturmaktır. Bu çalışmanın temel amacı, çeviride metinlerarası “aktarım teknikleri” ve “alımlama bağlamı” kavramını bir araya getirerek çevirmenin kaynak metni yorumlama biçiminin erek metni oluşturmada önemini vurgulamaktır. Erek metin özünde kaynak metnin bir yorumudur ve çevirmenin bu yorumu okuyucunun alımlama biçimini yönlendirir. Makalede çevirmenin kaynak metindeki metinlerarası göndermeleri bulup, bunları erek dizgede yerleşik alımlama biçimi doğrultusunda erek metinde yeniden oluşturduğu ve kaynak metinde yapılan göndermeden farklı bir göndermenin erek metinde yer aldığı gösterilmeye çalışılacaktır. Kaynak metinde yer alan göndermelerin metinlerarası incelenmesi yazınsal yaklaşımla gerçekleştirilecektir. Çevirmen tercihleri, kaynak ve erek metinler arasında daha sonra da erek metnin göndermeler yaptığı önceki metinle karşılaştırılarak çeviribilim kapsamında alımlama bağlamıyla incelenecektir. Böylece, bu makalenin disiplinlerarası bir çalışmaya örnek olacağı düşünülmektedir.

Çeviribilim kuramcısı Venuti (2009), “Translation, Intertextuality, Interpretation” başlıklı makalesinde çevirideki metinlerarası ilişkilerin *anıştırma*, *parodi* ve *alıntı* gibi “aktarım teknikleri” ile gerçekleştiğini dile getirir (s. 157). Kaynak metinde bulunan diliçi, metinlerarası ve söylemlerarası bağlamlar ile alımlama bağlamının tümünün erek metinde oluşturulamayacağını da öne sürer. Bu nedenle çalışmamızda, ilk düzlemde metinlerarası “aktarım teknikleri”, *anıştırma*, *parodi* ve *alıntı* kategorileri üzerinden incelenecek, ikinci düzlemde ise erek metin *metinlerarası*, *söylemlerarası* ve *alımlama* bağlamları açısından değerlendirilecektir. Kavram olarak öne sürülen bu bağlamlar, örneklerin incelenmesinde bir yöntem olarak kullanılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın bütüncesini Angela Carter’ın yazdığı “The Lady of House of Love” (1979) başlıklı öykünün çevirisi oluşturur. Bu eserin çevirmeni Pınar Savaş’ın “Aşk Yuvasının Hanımı” (2005) başlıklı çevirisinde kaynak metinde olduğu gibi “Uyuyan Güzel” masalına yapılan birçok göndermeler görülmektedir. “Uyuyan Güzel” masalı erek dizgede iyi bilinen bir masal olduğundan, bir okuyucunun çeviride metinlerarasılığı görebilmesi

oldukça mümkündür. Dolayısıyla ele alınan bu bütüncü, alımlama bağlamını inceleme olanağı sunmaktadır. Kaynak metnin yazarının amacı, metinlerarası göndermelerle, masalın karakterlerini, olay örgüsünü, masalın geçtiği yeri ve gül sembolizmini kullanarak, masalı erkek egemen toplumu eleştirecek bir biçimde yeniden yazmaktır. Masalda erkeğe ve kadına atfedilen rolleri yazar, öyküsünde değiştirerek, feminist bakış açısını ortaya koyar. Yazar birçok eserinde erkek egemen toplumun temellerini sarsmak, toplumda yer edinmiş kadının ikincil konumda olma anlayışını ortadan kaldırmak istemektedir. Yazarın feminist yaklaşımını daha iyi anlamak için onun yaşam öyküsünü ve eserlerini gözden geçirmek faydalı olacaktır.

Angela Carter'ın ilerideki yazınsal kariyerindeki erkek egemen topluma başkaldırısının temelleri çocukluğunda görülmektedir. 7 Mayıs 1940 yılında doğan Angela Carter ailesinden baskıcı bir eğitim almıştır. 17 yaşına kadar annesinin aşırı kontrolcülüğu altında yaşayan Carter'ın 10 ya da 11 yaşındayken tek başına tuvalete bile gitmesine izin verilmemiştir (Gordon, 2017, s. 16). Annesinin onu sürekli yanlış beslemesi nedeniyle oldukça kilo alan Carter'ın, 17 yaşında, zayıflamaya karar vermesiyle, ailesinin baskısından kurtulması ve kendi vücudu üzerinde denetim sahibi olmasının onun ailesine ilk karşı çıkışı olduğu söylenilebilir. Daha sonra da muhafazakâr aile yapısına karşı çıkarak sigara içmiş ve o dönemde hoş karşılanmayan siyah renkte kıyafetler giymeye başlamıştır. Anoreksiya hastalığını da atlatmaya çalışan Carter, 19 yaşında o dönemde bir erkek mesleği olan gazeteciliğe başlamıştır. Bu gazetede müzik eleştirileri yazdıktan sonra önemli gazetelere makaleler göndermiştir (Gordon, 2017). Bu da onun erkek egemen toplumun temellerini sarsmaya başladığının bir göstergesidir.

Gazetede tanıştığı Paul Carter ile ailesinden kurtulmak için evlenmiştir. 1967'de Carter, *New Society* dergisi için yazılar yazmaya başlamış ve 20 yıl boyunca bu dergiye yazı göndermeyi sürdürmüştür (Gordon, 2017). Evliliğinde de erkek egemen düzenin baskısını hisseden Carter'ın, ilk romanının yayınlanması ve yazar olarak tanınmaya başlamasıyla, eşi ile arasında iletişimsizlik doğmuş ve birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Evliliğinden kaçan Carter, 1969'da Japonya'ya gitmiş ve 1972 yılında eşinden boşanmıştır (Acocella, 2017). Carter'ın tartışmalı kültürel çözümleme çalışması olan *The Sadeian Woman* (1979), Japonya'daki barlarda kadınların çalışma hayatı üzerinedir. Burada Batı ve Dođu kültürleri arasındaki farkı deneyimleyebilmesi onun Japon kültürünü tanınmasını sağlamıştır. Japonya'daki hayatının Carter üzerinde büyük etkisi olmuştur. Kadınların nasıl ezildiklerini, ikinci planda kalmaya zorlandıklarını bu şekilde daha rahat görebilmiş ve bundan sonra yazdığı eserlerinde, güç dengesizliğini devam ettiren bütün kültürel

ve yazınsal klişeleri yıkmıştır. Özellikle, *The Magic Toyshop* (1967) adlı romanında erkek egemen toplumun baskısı altında ezilen, böylece pasif ve suskun kalan kadın karakterleri işlediği görülmektedir.

Kadınların pasif, suskun konumlarının bir yansıması olan peri masallarıyla da ilgilenmiştir. Peri masalları ve mitlerin olay örgülerinden etkilenen yazarın eserlerinde olay örgüsü önem kazanmaktadır. Bu anlatılardaki olay örgüleri okuyucuya masalların geçmişte toplumdaki cinsiyet rollerini oluşturan, pekiştiren ve tekrar tekrar üreten anlatılar olduğunu göstermektedir. Peri masallarındaki ve mitlerdeki fantastik olaylar, toplumdaki cinsiyet rollerinin yansımaları olarak görülebilir. Carter da peri masallarına bu gözle bakmış, onları cinsiyet rollerini eleştirmek ve alt üst etmek amacıyla kullanmıştır. Carter, peri masallarının ve mitlerin olay örgülerini, karakterlerini, simgelerini ve metaforlarını bu amaçla kullanarak metinlerarası göndermelerle dolu yoğun bir anlatımla bu masalları yeniden yazmıştır.

Carter'ın *Shadow Dance*, (1966) *The Magic Toyshop* (1967) ve Somerset Maugham ödülünü kazanan *Several Perceptions* (1968) adlı romanları peri masallarına göndermeler yapar. *The Bloody Chamber* (1979) en başarılı eserlerinden biri olmuştur. Carter, "Mavi Sakal", "Kırmızı Başlıklı Kız" gibi geleneksel masalların, gizli cinsellik ve şiddet içeren yönlerini ortaya çıkarmış ve bunları kadınlara güç verecek şekilde yeniden yaratmıştır. Sonuç, geleneksel masallarda yer alan kadın karakterlerden oldukça farklı olan kadın karakterleri içeren ve okuyucuyu ilk okuyuşta etkileyen çarpıcı öykülerdir. Carter, daha önceki birçok editörün ve derlemecinin yaptıklarının aksine peri masallarını toplayıp, bunları olduğu gibi anlatmamış, peri masallarına göndermeler yaptığı kısa öykülerini, günümüze uyarlayarak yeniden yazmıştır.

Angela Carter, Jeanette Winterson, Marina Warner, Sara Maitland, A. S. Byatt ve Emma Tennant'ı gibi önemli çağdaş yazarları etkilemiştir. Bu yazarlar da Carter gibi masalları ve mitleri romanlarında yeniden yazmışlardır. Angela Carter'ın 1992'de akciğer kanserinden ölümünden sonra eserlerine olan ilgi aniden çoğalmış, kitaplarının çok satılmasıyla, İngiltere'de ve diğer ülkelerde yazdığı eserler üzerine yapılan çalışmalar da artmıştır.

Araştırma konusunun bütüncesini Angela Carter'ın *Kanlı Oda* (1979) başlıklı kısa öykü derlemesinde yer alan Aşk Yuvasının Hanımı adlı kısa öykü oluşturmaktadır. Bu derlemede yer alan diğer öyküler, "Kanlı Oda", "Kurt Adam", "Kurtlar Arasında", "Kurt Alice", "Orman Cinlerinin Kralı", "Bay Aslan Gönül Avında" ve "Kaplan'ın Gelini"dir. İlk beş

öykü Özden Arıkan ve “Aşk Yuvasının Hanımı” dâhil olmak üzere diğer öyküler Pınar Savaş tarafından çevrilmiştir. Her öykü bir masala göndermelerde bulunur ve öyküler sırasıyla şu masalların yeniden yazımıdır:

1. “Kanlı Oda”, “Mavi Sakal” masalının,
2. “Kurt Adam”, “Kurtlar Arasında” ve “Kurt Alice”, “Kırmızı Başlıklı Kız” masalının,
3. “Orman Cinlerinin Kralı”, Elf kral karakterinin bulunduğu Alman ve İskandinav masallarının,
4. “Bay Aslan Gönül Avında” ve “Kaplan’ın Gelini”, “Güzel ve Çirkin” masalının ve
5. “Aşk Yuvasının Hanımı” ise “Uyuyan Güzel” masalının yeniden yazımıdır.

Derlemeye ismini veren ilk kısa öyküde, “Mavi Sakal” masalındaki zengin ve güçlü bir Markinin birçok kadınla evlenmesi konu edinilir. Marki eşlerine gizli bir odanın anahtarını verip, bu odaya asla girmemelerini ister. Ancak her kadın merakına yenik düşer ve bu gizli odayı açar, her seferinde anahtar kanla lekelenir ve bu kan kadını elle verir. Odada Markinin önceden evlenip, öldürdüğü kadınların cesetleri yer almaktadır. Marki her seferinde eşini öldürür. “Kanlı Oda” başlıklı öyküde Markinin son evlendiği kadının annesinin Markiyi öldürmesiyle kadın kahraman ölümden kurtulur ve annesiyle birlikte Markinin zenginliğini ele geçirecek mutlu yaşarlar.

“Kurt Adam” öyküsünde bir çocuk büyükannesini ziyaret etmek için ormanda dolaşırken, bir kurt tarafından saldırıya uğrar ve onun elini keser. Büyükannesinin evine ulaştığında büyükannesinin bir elinin eksik olduğunu fark eder, bu nedenle komşular büyükanneyi kurt olduğu için öldürürler. “Kurtlar Arasında” öyküsünde ise bir çocuk büyükannesini ziyarete gider ve yolda yakışıklı bir avcıyla karşılaşır. Avcı önce büyükannesinin evine gider, kurda dönüşür ve büyükanneyi yer. Çocuk eve geldiğinde, kurt onu yemeden kurdu baştan çıkarmayı başarır. “Kurt Alice” öyküsüne gelince, bu öykü kurtların büyüttüğü Alice adlı bir kız karakteri konu alır. Alice bir gün, kurt adam olan Dükle evlenir. Dük bir kurşunla yaralanır ve Kurt Alice onun yarasını yalayarak onu bir insana dönüştürür. Bu öykülerde de kadın karakterler, erek karakterlere karşı güçlü olacak ve etken roller üstlenecek şekilde yaratılmışlardır.

“Orman Cinlerinin Kralı”nda ormanda yaşayan bir Elf’in, öykünün kahramanı olan kızı elde etme çabaları görülür. Elf’in ormandaki kulübesinde birçok kafes içerisinde

beyaz kuşlar bulunmaktadır. Kız Elf'in çabalarına direnir, sonunda onu çekiciliğine boyun eğmez ve kafesteki kuşları özgür bırakmayı başarır. Bunların hepsi birer kadına dönüşürler ve kız onlarla ormandan kaçır. Burada, kahramanı kız karakterdir, Elf Kral'ı boğarak güç kazanır ve diğer kadınları da özgürlüklerine kavuşturur.

"Güzel ve Çirkin" masalına iki öyküde göndermeler bulunur. "Bay Aslan Gönül Avında" başlıklı öyküde Güzel'in babasının durumunun düzelmesi için Güzel, Çirkin'le yaşamayı kabul eder. Babası tekrar zengin olduğunda Güzel, kışın geri dönmek üzere Çirkin'den ayrılır ama geri dönmez. Çirkin ölmek üzereyken geri döner ve onu öperek, erkek olmasını sağlar. Öyküde Güzel aktif rol oynamış, Çirkin'i dönüştürme gücü kendisine verilmiştir. "Kaplanın Geline"nde ise Rus bir adam kızını kumarda kaybedip, Canavar denilen soylu bir adama verir. Canavar'ın bütün isteklerine karşın kız Canavar'ın karşısında soyunmayı reddeder. Canavar kendini kaplan olarak açığa çıkartır, o gece, canavar kızı tekrar soyunması için zorladığında kız da kaplana dönüşür. Bu öyküde de kız güç kazanmış erkek karakterle aynı özelliğe sahip olmuştur.

Öykülerde yer alan cinsiyet rollerini alt ederek yaratılan güçlü kadın karakterler, yazarın feminist bakış açısını göstermektedir. Kadını merkeze alan feminizm, kadına evde ve toplumsal hayatta dayatılan rolleri sorgular; onun pasif ve suskun konumunu, cinsiyet ayrımlarını gözler önüne serer ve bu konularda bir düşünce alanı yaratıp, kadını erkek egemen toplumun baskısından kurtarmayı amaçlar. Feminizmin temelinde, erkek egemen toplumun yarattığı düzene bir tepki yatar. Farklı dönemlerde farklı feminist hareketler doğmuştur. 1900'lerin başlarında ortaya çıkan feminist düşünceler, 1970'li yıllarda güçlenerek, büyük feminist bir hareket haline gelir. Feminist hareketler genellikle birinci, ikinci ve üçüncü feminist dalgalar halinde incelenmektedir. Birinci feminist dalga 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkar. Bu dönemlerde kadınların oy kullanabilme, eğitim ve mülkiyet haklarına sahip olabilmeleri üzerine tartışmalar görülür. 1960'lardaki ikinci feminist dalgayı, Simone de Beauvoir'ın çok bilinen "kadın olunmaz, kadın doğulur" sözü özetler denilebilir (Beauvoir, 2010, s. 177). Kadınları toplum hayatında arka plana atan süreçler üzerinde durulur; kadınlar kendi kimliklerini yeniden kurma ve toplumsal cinsiyet rollerini sorgulama çabalarını gösterirler (Beauvoir, s. 283). 1990'larda görülen üçüncü feminist dalgada ise, erkek egemen toplumun eleştirisi, genellikle kadına karşı şiddet ve kadın cinselliği üzerinden yapılır. Kadınlar arasındaki ırk, sınıf, etnik köken ve cinsellik farklılıklarına bu dönemde dikkat çekilir ve bunların aşılması için mücadeleler verilir.

Ülkemize de 1930'lardan itibaren çevirilerle giren feminist hareket bu tarihlerden beri kesintiye uğrasa da feminizm kadın yazarların verdikleri eserlerde desteklenmiştir. Okuyucuların feminist düşünceyle tanışması sağlanmış ve böylece ülkemiz bağlamında kadının yeri sorgulanmıştır. 1990'ların sonlarında ve 2000'lerin başında feminist konuları işleyen kadın romancıların sayısı önceki yıllara göre artmıştır. Bu dönemde, Oya Baydar, Ayşe Kulin, Pınar Kür, Nazlı Eray ve İnci Aral gibi kadın yazarlar, romanlarında erkek egemen topluma karşı gelen ve mücadele eden kadınları ortaya çıkarmışlar, kadınların da siyasi alanda yer almaları gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Bu dönemde Angela Carter'ın en çok bilinen eserlerinin çevrilmiş olmasının en önemli nedeni, kendisinin kadının toplumdaki yerini sorgulayan ve bunu değiştirmeye çalışan feminist bir yazar olmasıdır. Angela Carter'ın dilimize ilk çevirisi *Sirk Geceleri*'dir. Can Yayınlarından çıkan eserin çevirmeni Ayşe Gül Göre'dir. Eser, 1997 yılında ilk kez basılmış ve 2000 yılına kadar 4 baskı yapmıştır. 2000 yılından sonra eserin yeni baskıları olmamış ve yeniden çevirileri yapılmamıştır. Daha sonra Everest Yayınları tarafından *Kanlı Oda* 2001'de ve *Büyülü Oyuncakçı Dükkânı* da 2002'de basılmıştır. Çevirmeni Begüm Kovulmaz'dır. Bu eserlerin yeni baskıları yapılmamıştır, yeniden çevirileri de yoktur. Çevirmenlerin kadın olmaları feminist hareketin ülkemizde daha fazla tanınması amacıyla, kadın kimliğine önem verildiğini göstermektedir. *Sirk Geceleri* romanında trapez sanatçısı olan Fevver'in bir sirk grubundan diğerine geçişi ve bir kadın olarak var olma mücadelesi anlatılır. *Büyülü Oyuncakçı Dükkânı*'nda anne, Melanie ve iki kardeşinin hikâyesi konu edinilir.

Amaç ve Yöntem

Venuti, (2009) "Translation, Intertextuality, Interpretation" başlıklı makalesinde çevirideki metinlerarası ilişkilerin *anıştırma*, *parodi* ve *alıntı* (allusion, parody, quotation) gibi metinlerarası "aktarım teknikleri" ile incelemesi gerektiğini ve erek metin oluşturulurken kaynak metinden üç bağlamın kaybolduğunu öne sürer (s. 157). Bu bağlamlar *dil içi*, *metinlerarası* ve *söylemlerarası bağlamlar* ve *alımlama* bağlamıdır:

The first is *intratextual* and therefore constitutive of the foreign text, of its linguistic patterns and discursive structures, its verbal texture. *The second is both intertextual* (in the sense of relations to pre-existing texts) *and interdiscursive* (in the sense of relations to pre-existing forms and themes) yet equally constitutive, since it comprises the network of linguistic and discursive relations that endows the foreign text with significance for

readers who have read widely in the foreign language. The third, which is also constitutive but simultaneously intertextual, interdiscursive, and intersemiotic, is the *context of reception*, the various oral, print, and electronic media [...] (Venuti, 2009, s. 159)

Diliçi bağlam, kaynak metnin dilsel yapısı ve metinselliğidir; *metinlerarası ve söylemlerarası bağlam* erek metnin, önceki metinler ile biçimsel, konusal vb. ilişkilerini ifade eder ve son olarak *alımlama bağlamı*, aynı anda metinlerarası, söylemlerarası ve göstergelerarası bağlamların gerçekleşmesiyle sağlanır. Metinlerarasılığı oluşturmak isteyen bir çevirmen, bir sözcüğün veya sözcük öbeğinin düz anlamı ile yetindiği takdirde, yabancı kültürdeki o anlama ait sözcüksel, sözdizimsel, biçimsel ve söylemsel anlamlar verilemeyebilir. Böyle kayıpları karşılama çabası ile dipnotlar, yorumlar, önsözler yazma gibi çeşitli yollara başvurabilir. Çevirmen aynı zamanda, yeni metinlerarası ilişkiler oluşturabilir, erek metni yeni bir bağlama oturtur ve metinlerarası ilişkileri erek dilde ve kültürde yeniden kurar.

Çevirisi incelenecek olan Angela Carter'ın *The Lady of the House of Love* başlıklı öyküsünün konusuna kısaca değinmek gerekirse, öykü Romanya'da Karpat Dağlarında bir şatoda yaşayan Vampir bir Kontes hakkındadır. Kontes vampir olmaktan kurtulup, insan olmak istemektedir. Şatosunda tarot kartları bakarak, onu bu durumdan kuracak birinin gelmesini bekler. Şatodaki yardımcısı da ona kanını emmesi için hayvan getirir. Bazen de şatonun aşağısında yer alan köy meydanına su içmeye gelen çocukları kandırarak, şatoya yemek yemeye davet eder ve onları Kontes'e kanlarını içmesi için sunar. Öykünün başında, bir subay Karpat dağlarını bir bisikletle keşfetmek istemektedir. Kontes'in şatosunun bulunduğu köyün meydanındaki çeşmeden su içmeye geldiğinde, Kontes'in yardımcısı onu şatoya yemek yemeğe davet eder. Subay, bu daveti kabul eder, ama şatonun kasvetli havasından korkar. Yemek yedikten sonra, Kontes'le tanışır. Kontes oldukça zayıftır, solgundur ve hastalıklı bir görünümü vardır. Kontesle subay kahve içerler. Kontes, subayı öpmek üzereyken, Kontes'in gözlüğü düşer ve camı kırılır. Cam parçalarını toplamaya çalışan Kontes'in eline bir cam parçası batır ve eli kanar. Subay, Kontes'in yarasını öptükten sonra derin bir uykuya dalar. Subay sabah uyandığında, Kontes'i bu kötü durumundan kurtarma düşüncesindedir. Kontes odada yoktur. Odada yoğun bir gül kokusu hâkimdir. Subay Kontes'in odasına gittiğinde onu tarot kartlarının üzerinde yığılmış halde bulur. Kontes ölmüştür ve elinde bir gül vardır. Bu gülü subaya bıraktığını yazdığı bir mektup bırakmıştır. Subay gülü alır ve orduya katılmak üzere Bükreş'e gider. Ertesi gün subay, gülü suya koyar. Gül büyür ve güzel kokmaya başlar.

Kısaca özetlenen öykünün konusundan anlaşılacağı gibi, öykünün konusu, olay örgüsü ve karakterleri “Uyuyan Güzel” masalına benzemektedir. Yazar, “Uyuyan Güzel” masalını feminist bir bakış açısıyla, erkek egemen toplumun değerlerini alt üst etmek amacıyla masalın konusunu, olay örgüsünü ve karakterlerini kullanarak yeniden yazmıştır. Kaynak ve erek metinlerdeki metinlerarasılık, ilk düzlemde yer alan metinlerarası “aktarım teknikleri” olarak adlandırdığımız *anıştırmalar*, *parodiler* ve *alıntılar* üzerinden, daha sonra ikinci düzlemde *metinlerarası* ve *söylemlerarası bağlamlar* ile *alımlama bağlamı* açısından incelenecektir. Sonuç olarak, kaynak metindeki feminist bakış açısının erek metinde metinlerarası ilişkiler aracılığıyla okuyucuya ne kadar yansıtıldığı ortaya çıkartılacaktır.

Bulgular

Anıştırmalar (Allusions)

Örnek 1.

Öyküde bir şatoda hapsolan, vampir bir Kontesin, Tarot kartlarına bakarak bu durumdan kendini kurtaracak bir prensin gelmesini beklediği görülmektedir. Kontes’in bu durumu, “Uyuyan Güzel” masalında, Uyuyan Güzel’in kendini uyandıracak bir prensin gelip onu öpmesini beklemesine benzer. Masaldaki prens, bu öyküde bir subay şeklinde karşımıza çıkar:

Tablo 1: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
A young officer in the British army, blond, blue-eyed, heavy-muscled , visiting friends in Vienna, decided to spend the remainder of his furlough exploring the little-known uplands of Romania (Carter, 1990, s. 105).	Sarışın, mavi gözlü, adaleli bir İngiliz subay, Viyana’ya arkadaşlarını ziyarete gitmişti; keşif gezisinin geri kalanının Romanya’nın pek bilinmeyen yaylalarında geçirmeye karar vermişti (Carter, 1990/2001, s. 122).

Subayın, yakışıklı ve güçlü olarak betimlenmesi, masalarda görülen prens karakterine yapılan bir *anıştırmadır*. Ancak, kaynak metinde prensin sarışın ve mavi gözlü olması onun masallardaki güzel prenseslere de benzetir. Subay, dişilik özellikleri kazanarak kadınlaştırılmış ve böylece feminist bir bakış açısıyla, erkek egemen düzene uyamayan bir karakter yaratılmıştır. Kaynak metinde subayın sarışın ve mavi gözlü olması ona verilen dişil özelliklerdir.

Erek metinde ise dişil özellikler pek belirgin değildir, aksine subayın betimlenmesinin erkeksi özellikleri olduğu söylenebilir. *Metinlerarası bağlam* anıştırmanın masallardaki yakışıklı ve güçlü prenslere yapılmasıyla korunur. Subay erek metinde daha çok erkeksi özellikler taşıdığından göstergelerarası bağlamın sağlanmadığı söylenebilir. Masalda prensin yaptığı gibi subayın da maceraya atılarak prens rolünü üstlenmesinden dolayı konu açısından *söylemlerarası bağlamın* oluştuğu gözlemlenmektedir. *Alımlama bağlamına* bakıldığında, *metinlerarası* ve *söylemlerarası bağlamlar* erek metinde korunurken, göstergelerarası bağlamın korunmadığı görülmektedir. Kaynak metinde yazar, subaya kadınsı özellikler vererek, masaldaki subay göstergesini feminist bir bakış açısıyla yorumlar. Erek metinde subay göstergesinin gösterileninde kadınsı özellikler yerine erkeksi özellikler bulunur. Böylece, erek metin, masalın feminist yorumunu taşımaz. *Göstergelerarası bağlam* sağlanamadığından, alımlama bağlamının tüm içeriği erek metinde gerçekleşmez; bu nedenle bu bağlamın erek metinde kısmen korunduğu söylenebilir.

Örnek 2.

“Uyuyan Güzel” masalında ve diğer masalarda prensin kişisel özelliklerini verilmesi gibi, öyküde de subayın kişisel özellikleri verilmiş, ancak beklenenin aksine subay cesur ve korkusuz olarak betimlenmemiştir.

Tablo 2: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
He has the special quality of virginity , most and least ambiguous of states: ignorance, yet at the same time, power in potentia, and, furthermore, unknowingness, which is not the same as ignorance (Carter, 1990, s. 105).	İlginç bir özelliği vardı, bakirdi , tüm durumların en belirsizi yani cahillik, potansiyel bir güç ve cahillikten farklı bir durum olan bilmemezlik (Carter, 1990/2001, s. 122).

Subayın masallardaki kız çocukları gibi bakir olması ve dünyayı tanımaması masallardaki bakire kız karakterlerine yapılan bir *anıştırmadır*. Yazar, feminist bir amaçla subaya kadınsı özellikler vererek ona atfedilen güçten onu yoksun bırakmak istemektedir. Erek metinde bakir ve cahil subay göstergesi yer alır ve subayın betimlenmesi masal söylemi ile verilmiştir. Bakir ve cahil subay göstergesinin gösterilenleri kaynak ve erek metinde eşdeğer olduğu için *göstergelerarası bağlam* ve masal söyleminin erek metinde yer almasıyla da *söylemlerarası bağlam* korunmuştur. Subay göstergesinin gösterileni erek metinde eşdeğer olduğundan, erek metinde masallardaki kız çocuklarına anıştırma yapıldığı anlaşılır ve *metinlerarası bağlam* da gerçekleşmiş olur.

Bu örnekte, metinlerarasılık açısından *parodi* de görülür. Parodide bir metnin türüne ait olan bir özellik alaya alınır; bu özelliğin değeri yitime uğrar. Kaynak metinde, subaya kadınsı özellikler verilerek, masallardaki prenslerin güçlü ve cesur olmaları alaya alınmıştır. Erek metinde aynı şekilde parodi yer alır, bakir ve cahil subay göstergesiyle alaycı bir durum yaratılır. Böylece, *metinlerarası* ve *göstergelerarası bağlamlar* sağlanır. Subayın betimlenmesi alaycı bir söylem kullanılarak yapılmıştır ve *söylemlerarası bağlam* erek metinde mevcuttur. İki "aktarım tekniğinin" yani anıştırma ve parodinin yer aldığı bu örnekte göstergeler arası, metinlerarası ve söylemlerarası bağlamlarının tümünün erek metinde gerçekleştiği görülmektedir.

Örnek 3.

Subay, Karpat dağlarını bisikletiyle gezerken, susar. Köy meydanında durup, oradaki çeşmeden su içer. Bu sırada, Kontes'in yardımcısı subayı yemek yemesi için şatoya davet eder.

Tablo 3: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
A crone in a black dress and white apron presently emerges from a house. She will invite you with smiles and gestures; you will follow her (Carter, 1990, s. 120).	Siyah elbise, beyaz önlüklü yaşlı bir kadın bir evden çıktı. Size gülümseyerek içer gel diye işaret eder ve onu takip edersiniz (Carter, 1990/2001, s. 138).

Crone masallarda kahramanı yani prensi yolculuğunda yanlış yere götüren, onu kandıran bir cadı karakterdir (Briggs, 2002, s. 49). Kaynak dilde *crone* sözcüğü hem yaşlı kadın hem de cadı kadın anlamlarını taşır. Kaynak metinde özellikle subayın şatoya girmesinden önce ve subay şatoya girdikten sonra, Kontesin yardımcısı için *crone* sözcüğü kullanılır. Böylece, kaynak metinde, subayın şatoya çekilmesinde kötü bir niyet olduğu ve şatoya girdiğinde onu kötü bir sonun beklediği sezdirilmiştir. *Crone* sözcüğü masallardaki cadı karakterine yapılan bir *anıştırmadır*.

Erek metinde sözcüğün yaşlı kadın ifadesiyle karşılanması ile masallardaki cadı karakterine yapılan anıştırma yer almaz. Bu nedenle, *metinlerarası bağlam* erek metinde korunmaz. Erek metinde yaşlı kadının subayı kandıran bir karakter olmasının aksine subaya yardım etmek isteyen masum bir karakter olduğu anlaşılır. Yaşlı kadın erek metinde olumlu bir özellik taşır ve *göstergelerarası bağlam* kaybolur. *Söylemlerarası bağlam* açısından, erek metinde yaşlı kadın göstergesi konu olarak masallardaki yaşlı kadın karakterlerini çağırıştırır. Dolayısıyla, erek metinde söylemlerarası bağlam yer alsada

göstergelerarası ve metinlerarası bağlamlar sağlanamadığından, *alımlama bağlamının* tamamen gerçekleştiğini söylemek zordur.

Örnek 4.

Şatoya girerek Kontesle tanıştırılan subay, peri masallarındaki küçük bir çocuk gibi zayıf olarak betimlenir.

Tablo 4: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
Due to his virginity --he does not yet know what there is to be afraid of. And though he feels unease, he cannot feel terror; so he is like the boy in the fairy tale , who does not know how to shudder. He does not know spooks, ghouls, beasties, the Devil himself and all his retinue could do the trick (Carter, 1990, s. 114).	Bakir olduğundan , daha neden korkacağını bilmiyordu. Ve kendini rahatsız hissetse de korkmuyordu. Peri masallarındaki çocuklar gibiydi. Korkuyu, kaçmayı, canavarları, Şeytan'ın ta kendisini bilmiyordu ve tilsim tam da bundaydı işte (Carter, 1990/2001, s. 145).

Subay, masallardaki güçlü ve cesur prenslere benzetilmek yerine, korkan ve başına ne geleceğini bilmeyen masallardaki bakire kız çocuklarına benzetilir, böylece masallardaki kız karakterlere *anıştırma* yapılmıştır. Subay çocuksulaştırılmış, onun korkmayı bile bilmediği vurgulanmıştır. Subay, olgunlaşmamış, genç ve naif bir karakterdir. Bir kahraman olma değerini yitirir.

Erek metinde, subayın bakir olmasıyla masallardaki bakir kızlara *anıştırma* yapıldığı anlaşıldığından *metinlerarası bağlam* sağlanır. Ancak, subay, kaynak metindeki gibi olumsuz özellikler taşımaz. Subay, peri masallarındaki çocuklar gibi bilgisiz olsa da erek metinde korkuyu öğreneceği ve tehlikelerin üstesinden geleceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla *göstergelerarası bağlam* kaybolur. Subayın ilerde güçlü olabileceğinin erek metinde sezdirilmesi, masallarda erkek kahramanların maceraya atılması ve bu macera sonucunda güçlenmesi, gelişmesini çağrıştırmaktadır. Erek metinde farklı bir *söylemlerarası bağlam* söz konusudur. *Alımlama bağlamının* unsurlarından sadece metinlerarası bağlamın korunması, göstergelerarası bağlamın kaybolması ve yeni bir söylemlerarası bağlamın yaratılmasıyla alımlama bağlamının erek metinde kısmen gerçekleştiği söylenebilir.

Örnek 5.

Kontesin zayıf, hastalıklı görüntüsü subayı rahatsız eder. Subay, Kontesi öpmeye çalışırken, Kontes gözlüğünü yere düşürür ve gözlük kırılır. Kontes cam parçalarını toplarken, bir cam parçası eline batar ve eli kanar.

Tablo 5: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
Into this vile and murderous room, the handsome bicyclist brings the innocent remedies of the nursery. He gently takes her hand away from her and dabs the blood with his own handkerchief, but still it spurts out. And so he puts his mouth to the wound. He will kiss it better for her, as her mother, had she lived, would have done (Carter, 1990, s. 162).	Bu ölümcül ve öldüren odaya, genç bisikletçi çocuk odasının masum çarelerini getiriverdi, kızın elini tutarak kızın elini önce kendi mendiliyle sildi. Ama kan fışkırmaya devam edince yaraya ağzını bastırdı. Hayatta olsaydı, annesinin yapabileceği gibi sırf iyiliği için kızının kanını emdi (Carter, 1990/2001, s. 181).

Kaynak metinde Subay Kontes'i öpmek üzere olduğundan ve cam parçası Kontes'in elini kestiğinden "Uyuyan Güzel" masalında yer alan gülün dikeninin batmasına ve öpüp, uyandırma eylemlerine *anıştırma* yapılmıştır. Subay, Kontes'in annesine de benzetilir. Onu şefkat ve sevgiyle öpmesi subayı masallardaki anne figürü ile özdeşleştirir, yani masallardaki anne figürüne gönderme yapılmasıyla da bir *anıştırma* söz konusudur.

Erek metinde, gülün dikeninin batması eylemi "Uyuyan Güzel" masalına yapılan bir *anıştırma* olarak anlaşılmaktadır. Kaynak metinde yer alan "her mother" ifadesinde "her" iyelik adlı Kontes'in annesini açıkça belirtirken, Türkçede "kızının" sözcüğündeki iyelik adlı eki kimin annesi olduğunu açıkça ifade etmez. Subayın mı yoksa Kontes'in annesinin kastedildiğini anlamak güçtür. Subayın, masallardaki anne figürüne benzetilerek, *anıştırma* yapılması erek metinde belirgin değildir. Ayrıca, kaynak metinde yer alan "he will kiss it better for her" ifadesi, "öpüp, geçecek" yerine "kanını emdi" ifadesiyle karşılanmıştır. "Uyuyan Güzel" masalında yer alan öpüp, uyandırma eylemine yapılan *anıştırma* erek metinde yer almamaktadır. Erek metinde "kanını emme" ifadesiyle vampir anlatılarındaki eyleme *anıştırma* yapılır.

Subayın anne figürüne benzetilme göstergesi erek metinde açıkça belirtilmediğinden, *göstergelerarası bağlamın* korunduğunu söylemek mümkün değildir. Masaldaki öpüp, uyandırma eylemine yapılan *anıştırma* erek metinde yer almadığından kaynak metindeki *metinlerarası bağlam* erek metinde korunmaz. *Söylemlerarası bağlam* açısından, subay anneye benzetilmek yerine "kanını emme" ifadesinin kullanılmasıyla erek kültürde var olan vampir anlatılarındaki vampir karakterine benzetilir. Dolayısıyla, erek metinde subay masallardaki anne figürleriyle tam olarak özdeşleşmez. Subaya anne rolünden daha çok vampir rolü verilmiştir. Erek metinde yeni bir göstergelerarası, söylemlerarası ve metinlerarası bağlam yaratılır ve böylece çevirmen yeni bir *alımlama bağlamı* oluşturur.

Örnek 6.

Subay, kontesi öptükten sonraki gecenin sabahında Kontes ölür. Subay uyurken, Kontes ona gece bir mektup yazmıştır ve mektubu subay sabah bulur.

Tablo 6: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
And I leave you as a souvenir the dark, fanged rose I plucked from between my thighs, like a flower laid on a grave (Carter, 1990, s.173).	Ve sana bacaklarımın arasından dişlediğim bu gülü armağan ediyorum; tıpkı bir mezarın üzerine atılan bir gül gibi (Carter, 1990/2001, s. 183).

Yazar, erkek egemen toplumdaki cinsiyet rollerini öyküde değiştirir. Masallardaki prensin, prensese gül vermesi yerine Kontes subaya gül verir. Böylece kadın karakter, erkek karakter karşısında edilgen olmaz, etken bir rol üstlenir. Kaynak metinde cinsiyet rolleri değişse de masallardaki gül verme eylemine yapılan *anıştırma* görülür.

Erek metinde masallardaki gül verme eylemine yapılan *anıştırma* yer alır. Aynı zamanda, “fanged rose” ifadesinin “dişlediğim bu gül” tamlamasıyla karşılanmasıyla da vampirizme *anıştırma* yapılmış olur. *Metinlerarası bağlam* *anıştırmaların* sağlanmasıyla korunurken, gül verme eyleminin ve dişlenen gül ifadesinin erek metinde yer almasıyla *göstergelerarası bağlam* korunur. *Söylemlerarası bağlam* açısından bakıldığında, gül verme eyleminin erek kültürde de masal söylemini ve dişlenmiş gül göstergesini konu olarak vampir anlatılarını çağrıştırdığı açıktır. Böylece tüm bağlamlar korunduğu için erek metinde *alımlama bağlamı* sağlanır.

Parodiler (Parodies)

Örnek 7.

Subay, Karpat dağlarını bisikletiyle keşfetmeye karar vermiştir. Maceraya atılmadan önce subayın masallardaki prensler gibi güçlü ve cesur olduğu belirtilir.

Tablo 7: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
Although so young, he is also rational. He has chosen the most rational mode of transport in the world for his trip round the Carpathians. To ride a bicycle is in itself some protection against superstitious fears, since the bicycle is the product of pure reason applied to motion (Carter, 1990, s. 136).	Çok genç olmasına karşın mantıklıydı. Karpat dağlarında gezinmek için en akıllı ulaşım aracını seçmişti. Bisikletler, sağduyu ve aklın harekete uyarlanması olduğuna göre, bir bisiklet kullanmak batıl korkulara karşı bir korunmaydı zaten (Carter, 1990/2001, s. 151).

Tablo 8: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
He felt a certain involuntary sinking of the heart to see his beautiful two-wheeled symbol of rationality vanish into the dark entrails of the mansion, to, no doubt, some damp outhouse where they would not oil it or check its tyres (Carter, 1990, s. 136).	Adam, akıl ve mantığın bu iki tekerlekli güzelim simgesinin şatonun karanlık mağaramsı odalarına doğru yol aldığı görmekten hiç de memnun olmadı; götürüleceği ıslak, nemli mahzende belli ki ne yağlayacaklardı güzelim makineyi ne de lastiklerini gözden geçireceklerdi (Carter, 1990/2001, s. 151).

Subayın Karpat dağlarındaki gezintisi için kullandığı bisikletin basit mekanizmasının abartılması ve bunun batıl inançlara karşı bir korunma olduğunun belirtilmesiyle, yazar, erkek egemen kültürde erkeğe atfedilen mantıklı olma özelliğini alaya alır. Bisiklet erkeğe ait olan bir nesne olduğundan, bisiklet erkekle özdeşleştirilmiş ve kişileştirilmiştir. Bisikletin özellikleri aslında subaya atfedilmiş, subayın akıllı ve mantıklı olması alaya alınmıştır. Dolayısıyla bisiklet göstergesi üzerinden masallardaki akıllı ve güçlü prenslere bir gönderme yapılmakta, bu karakterlerin akıllı ve mantıklı olmaları *parodi* yoluyla alaya alınmaktadır.

Erek metinde, bisiklet göstergesi özelliklerinin aslında subaya atfedildiği ve bisikletin kişileştirildiği görülmektedir. Böylece *göstergelerarası bağlam* korunur. Bisiklet göstergesi üzerinden subaya verilen akıllı ve mantıklı olma özellikleri, subay karakterinin masallardaki akıllı ve güçlü prenslerle ilişkilendirilmesini sağlar. Subayın bu özelliklerinin alaya alınmasıyla *parodi* görülür ve *metinlerarası bağlam* sağlanır. *Söylemlerarası bağlam* düzeyinde, erek metinde de alaycı söylemin yer aldığı görülmektedir. Böylece *alımlama* bağlamı, bu bağlamların sağlanmasıyla gerçekleşir.

Örnek 8.

Subay, bisikletiyle köy meydanına gelir. Açıkmiş ve susamıştır. Çeşmeden su içer. Bu sırada yaşlı bir kadın onu Kontes'in şatosuna yemek yemeğe davet eder.

Tablo 9: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
But, in for a penny, in for a pound—in his youth and strength and blond beauty , in the invisible, even unacknowledged pentacle of his virginity , the young man stepped over the threshold of Nosferatu's castle (Carter, 1990, s. 127).	Bir an sonra genç subay, olanca gençliği, gücü, sarışın güzelliği ve bakırlığının görünmez hatta bilinmedik tılsımıyla, Nosferatu'nun şatosunun eşliğinden geçmişti (Carter, 1990/2001, s. 152).

Kaynak metinde subay, masallardaki prensler gibi yakışıklı ve güçlü olmak yerine, prensesler gibi genç, güzel, sarışın ve bakire olarak betimlenir. Maceraya atılmak üzere Kontes'in şatosuna giren subayın erkeksi özellikler taşıması onun Kontes'ten güçsüz olduğunu gösterir. "Uyuyan Güzel" masalındaki prensin aksine öyküde subay, Kontes'e karşı edilgen bir konumdadır. Subayın kadınsı özellikler taşıması ve güçsüz olarak betimlenmesiyle masaldaki prens karakteri alaya alınır ve *parodi* görülür.

Erek metinde subay göstergesi kaynak metinde olduğu gibi masallardaki prenslere benzemek yerine prenseslere benzer. Subayın genç, sarışın ve bakir olması erek kültürde ona verilen kadınsı özellikler olarak anlaşılmalıdır. Kaynak ve erek metinlerde yer alan subay göstergelerinin gösterilenleri eşdeğerdir ve *göstergelerarası bağlam* korunur. Kadınsı özellikleri olan subay karakteriyle, masaldaki yakışıklı ve güçlü olarak betimlenen prene gönderme *parodi* yoluyla yapıldığından erek metinde *metinlerarası bağlam* korunmuştur. *Söylemlerarası bağlam* açısından, subayın betimlenmesi alaycı bir söylemle erek metinde de verilmiştir. Böylece, metinlerarası, göstergelerarası ve söylemlerarası bağlamların sağlanmasıyla *alımlama* bağlamı gerçekleşir.

Alıntılar (Quotations)

Örnek 9.

Öyküde Kontes'in yardımcısının köyün çeşmesine su içmeye gelenleri nasıl kandırıp, şatoya çektiği ve yemek olarak Kontes'e sunduğu anlatıldıktan sonra aşağıdaki alıntı öyküde yer alır. Bu alıntıdan hemen sonra, subayın maceraya atıldığı anlatılmaktadır. Böylece, yazar, subayı da diğerlerinin beklediği gibi bir sonun beklediğini sezdirir.

Tablo 10: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
Be he alive or be he dead I'll grind his bones to make my bread. Fee fie fo film	İster canlı ister ölü Öğütürüm kemiklerini yemeğim gibi Fee fie fo film
I smell the blood of an Englishman (Carter, 1990, s. 134).	İngiliz kanının kokusunu alıyorum (Carter, 1990/2001, s. 178).

Kontes'in subay hakkındaki iç sesi, "Jack ve Fasulye Sırıgı" masalında kullanılan bir şiirin satırlarıyla belirtilmektedir. Jack fasulye sıırıgına tırmanınca, korkunç bir dev ile karşılaşır. Dev, Jack'i yemek ister ama Jack, devin elinden kaçır.

Erek metinde alıntı yer alsada bu alıntının hangi masaldan yapıldığına dair bir dipnot verilmemiştir. “Jack ve Fasulye Sırığı” masalından alıntı yapıldığının anlaşılması masal erek kültürde fazla bilinmediği için güçtür. *Metinlerarası bağlamın* korunduğu söylenemez. *Göstergelerarası bağlam* açısından Kontes’in subayı yemek istediği masaldaki Dev karakterine ve subayın da Jack karakterine benzetilmesinin erek kültürde belirlenmesi zordur. Ancak, alıntı ile okuyucu Kontes’in subayın kanını emeceğini sezer ve böylece vampirizm anlatıları ile *söylemlerarası bağlam* oluşur. *Alımlama bağlamının* kısmen gerçekleştiği söylenebilir.

Örnek 10

Subay, macerasına atılıp, bisikletiyle Karpat dağlarında gezerken, Kontes şatosunda fal bakmaktadır. Uzun yıllardır ilk kez *Les Amoureux* kartını çeker. Metinde masaldan bir alıntı yer alır. Daha sonra subay Kontes’in şatosuna girer, Kontes’le tanışır. Onu öpmek üzereyken yine masaldan bir alıntı verilmiştir.

Tablo 11: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
A single kiss woke up the Sleeping Beauty in the Wood (Carter, 1990, s. 134).	Tek bir öpücük ormanda Uyuyan Güzel’i uyandırmaya yetti (Carter, 1990/2001, s. 178).

Tablo 12: Karşılaştırmalı İnceleme

Kaynak Metin	Erek Metin
(One kiss, however, and only one, woke up the Sleeping Beauty in the Wood) (Carter, 1990, s. 144).	(Tek bir öpücük. Sadece bir öpücük. Uyuyan Güzel’i uyandırmaya yeter) (Carter, 1990/2001, 186).

“Uyuyan Güzel” masalına yapılan bu açık gönderme ile yazar öykünün, bu masalın yeniden yazımı olduğunu okuyucuya belli eder. Masalın temelinde yer alan prensin, uyuyan güzeli öperek uyandırması eylemi, öyküde subayın, Kontes’i öpmesi şeklinde yer alır. *Alıntı* yoluyla “Uyuyan Güzel” masalındaki öpüp uyandırma eylemine *metinlerarası ilişki* kurulur.

Erek kültürde, “Uyuyan Güzel” masalı yerleşmiş olduğundan alıntı yoluyla *metinlerarası bağlam* sağlanır. *Göstergelerarası bağlam* da uyuyan güzel göstergesi erek kültürde bir masal ve o masaldaki karakter olarak tanındığı için gerçekleşir. Alıntılarının masal söylemiyle verilmesiyle de *söylemlerarası bağlam* korunur. Erek metinle masal arasındaki *metinlerarasılık alımlama bağlamının* tamamen gerçekleşmesiyle sağlanır.

Tartışma ve Sonuç

Bütüncede yer alan örnekler ilk düzlemde metinlerarası “aktarım teknikleri” olan *aniştirme*, *parodi* ve *alıntı* başlıkları altında ele alınıp, ikinci düzlemde Venuti'nin öne sürdüğü *metinlerarası*, *göstergelerarası* ve *söylemlerarası bağlamların* oluşturduğu *alımlama bağlamı* açısından incelenmiştir. Venuti, alımlama bağlamının tam olarak hiçbir zaman yaratılamayacağını öne sürmekle beraber, verilen örnekler üzerinden erek metinde bu bağlamın oluşup, oluşmadığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kaynak metinde, “Uyuyan Güzel” masalının konusu, olay örgüsü, karakterleri feminist bir amaçla erkek egemen toplumu eleştirmek için kullanılır.

Erek metinde, *aniştirmalar* erek kültürde iyi bilinen “Uyuyan Güzel” masalına yapıldığından metinlerarası bağlam sağlansa da *göstergelerarası bağlam* açısından birçok örnekte erek metinde subay göstergesinin gösterileni kaynak metindeki göstergenin gösterileniyle eşdeğer değildir. Kaynak metinde subaya kadınsı özellikler verilir ve subay çocuksulaştırılır. Dolayısıyla subayın bir kahraman olarak değeri yitime uğrar. Buna karşılık, vampir olan Kontes kadın bir karakter olarak subay karşısında güç kazanır. Erek metinde ise, subay “Uyuyan Güzel” masalındaki yakışıklı ve güçlü prens rolünü üstlenir. Kadınsı özellikleri daha azdır ve anne rolünü üstlenmez. Aksine subaya erek metinde vampir rolü verilerek, subayın erkeksi özellikleri vurgulanır ve Kontes'in vampir olmasının önemi azalır. *Parodiler* açısından bakıldığında, subayın temsil ettiği erkek aklının parodisinin alımlama bağlamının korunarak erek metinde yer aldığı söylenebilir. *Alıntılar* açısından ise, “Jack ve Fasulye Sırığı” masalından verilen alıntıda Kontes'in iç sesini masaldaki Dev karakteriyle eşleştirmenin erek okuyucu için pek mümkün olmadığı düşünülebilir. Böylece, Kontes'in subaydan daha güçlü olduğu erek metinde pek vurgulanmaz. Ancak, “Uyuyan Güzel” masalından verilen alıntıların, erek okuyucu tarafından tanınması oldukça mümkündür. Bu alıntılarla, Kontes'in erek metinde, masaldaki uyuyan güzel gibi zayıf, güçsüz ve yardıma muhtaç bir kız olarak anlaşıldığı gözlemlenmektedir. Görüldüğü gibi erek metinde, “Uyuyan Güzel” masalı erek kültürde çok bilindiği için ilk düzlemde incelenen metinlerarası “aktarım teknikleri” ile masala göndermeler büyük ölçüde oluşturulmuştur. *Alımlama bağlamı* açısından incelendiğinde ise, subayın karakterinin kaynak metnin aksine erkeksi özelliklerini büyük ölçüde koruduğu hatta subaya kaynak metinde olmayan vampir özelliği de verilerek, öyküde vampir olan Kontes karakterinin etkisinin azaldığı görülmektedir.

“Alımlama” (reception) kavramı 1960’lardan sonra yazınsal metinlerin incelenmesinde kullanılır olmuştur. Berna Moran’a göre anlam, metinde “[...] oluşmuş ve bütünlüşmüş bir şekilde yatmaz” (Moran, 1988, s. 205). Okurun metni okumasıyla metin gerçekleşir ve anlam kazanır. Metnin anlamını okurun alımlaması oluşturur. Alımlama, Moran’a göre, “[...] edebiyat eserlerinin anlamı ve yorumu ile ilgili olarak okurun işlevini inceleyen çeşitli kuramlara verilen genel bir addır” (Moran, 1988, s. 204). Alımlama kuramları, anlamı yazarın mı okurun mu oluşturduğunu sorgular. Bu kuramlara göre, metinler, değişken yapıdadır; anlamsal boşlukları her okur kendi önceden okumaları doğrultusunda doldurarak, anlam oluşturur.

Tahir-Gürçağlar’a göre çeviribilim ile alımlama kuramları benzer yaklaşımlar içerirler. Metinlerin tek bir yorumu yoktur, metinler, değişik zamanlarda ve kültürlerde, değişik şekillerde okunup, yorumlanırlar (Tahir-Gürçağlar, 2005, s. 167). Dolayısıyla çeviribilimde kaynak odaklılıktan erek odaklılığa geçişle, kaynak metne tamamen eşdeğer bir çevirinin var olabileceği kanısı artık kabul görmemektedir. Çeviri metinlerde okurdan önce çevirmenin kaynak metni alımlaması söz konusudur. Bu alımlamada çevirmenin daha çok erek dizgede yer alan yazınsal metinlerden etkileneceği açıktır.

Kabul edilebilir çeviri, alımlama estetiği kuramın temsilcilerinden olan akademisyen ve eleştirmen Jauss’un (1970) “Literary History as a Challenge to Literary Theory” adlı makalesinde sunduğu “*deneyim ufku*” (horizon of experience) kavramıyla ilişkilendirilebilir (s. 12). Deneyim ufkunu, okurun içinde bulunduğu kültür ve yazınsal gelenek belirler. Okur, bu kültürün ve yazınsal geleneğin içinde konumlanmıştır. Yazınsal metin belirli bir kültürün ve yazınsal geleneğin etkisi altında okunur ve metin bunlara bağlı olarak anlamlandırılır. Erek metinde masalın erek kültüre yerleşik olan alımlama biçimi, deneyim ufkunda yer alır. *The Lady of the House of Love* başlıklı öykünün çevirmenin içselleştirdiği deneyim ufkuyla, erek metni erkek egemen toplumu eleştirecek şekilde değil de bunu yeniden yaratacak şekilde oluşturduğu gözlemlenmektedir. Kaynak metni yazar feminist bir bakış açısıyla erkek egemen kültürün bir ürünü olan “Uyuyan Güzel” masalını, cinsiyet rollerini alt üst ederek metinlerarası ilişkilerle yeniden yazmıştır. Erek metinde ise, subay karakterinin erkeksi özelliklerinin korunmasıyla ve onun vampir rolü üstlenmesiyle kaynak metnin eleştirel bakış açısı tamamen erek metne taşınmaz. Bu çalışmada çevirmenin kaynak metni kendi *deneyim ufku* kapsamında alımladığı ve *kabul edilebilir bir çeviri* gerçekleştirdiği savı, ilk düzlemde Venuti’nin öne sürdüğü metinlerarası “aktarım teknikleri” ve ikinci düzlemde de “alımlama bağlamı” açılarından incelenerek kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Acocella, J. (2017, Mart 13). Angela Carter's Feminist Mythology. *New Yorker*. Erişim adresi: <https://www.newyorker.com/magazine/2017/03/13/angela-carters-feminist-mythology>
- Beauvoir, S. (2010). *The Second Sex*. NY: Alfred A. Knopf.
- Briggs, K. M. (1989). *The Fairies in English Tradition and Literature* NY: University of Chicago Press.
- Carter, A. (1990). *Bloody Chamber and Other Stories*. UK: Penguin Books.
- Carter, A. (2001). *Kanlı Oda* (P. Savaş, Çev.). İstanbul: Everest. (Orijinal eserin yayın tarihi 1990).
- Gordon, E. (2017). *The Invention of Angela Carter: A Biography*. Oxford: OUP.
- Jauss, H. R. (1970). Literary History as a Challenge to Literary Theory. *New Literary History*, 2(1), 7–37. <https://doi:10.2307/468585>
- Moran, B. (1988). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Tahir-Gürçavaşlar, Ş. (2005). *Kapılar. Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Venuti, L. (2009). Translation, Intertextuality, Interpretation. *Romance Studies*, 27(3), 157-73. <https://doi:10.1179/174581509X455169>